

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Андрушко Л.В.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО НАКЛАДАННЯ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У нашій монографії «Український національний костюм та інформація: філософський і культурологічний вимір» висунуто ідею, що запропоновану в роботі методологію інформаційного накладання доцільно використовувати для дослідження не тільки українського національного костюма (далі – УНК), але й для інших явищ, фактів, процесів [1, с. 176]. Ми бачимо такі перспективи у студіях із лінгвістики .

Інформаційне накладання як методологія дослідження пропонується у науковій літературі вперше. Ми також не зустрічали окремих робіт із мовознавства, де б указана методологія застосовувалась.

Але спершу нагадаємо, що ми розуміємо під інформаційним накладанням. Не будемо розглядати в нашій розвідці питання, які пов'язані з дослідженням поняття «інформація», а також усе, що має який-небудь стосунок до цього в лінгвістиці. Додамо, що ми не вважаємо такі студії вже завершеними, але це – теми окремих робіт. Зупинимось на можливостях та важливості використання, назовемо умовно «інформаційного», зокрема у мовознавстві, та пропонуємо методологію інформаційного накладання.

Під інформаційним накладанням ми розуміємо таку методологію дослідження, коли взаємно накладається різна, цілісна та сконсолідована інформація з різних джерел, галузей знань у часі та просторі, взаємно взаємодіє та утворює нову якість, новий зв'язок, що є неперервним різноаспектним інформаційним процесом, який відбувається мимовільно чи цілеспрямовано. Нагадуємо, що відрізняємо інформаційне накладання від інтеграції, поглинання, банку чи бази даних, інформаційного ресурсу тощо (див. детальніше про це [там само, с. 147–152], а також зразок методики інформаційного накладання на прикладі УНК [там само, с. 156–170]) .

Ми бачимо перспективи використання методології інформаційного накладання у порівняльно-історичній, системно-структурній, антропологічній та інших парадигмах. Указані можливості є не тільки в комунікативній лінгвістиці, де інформація є базовою категорією (на цьому дещо детальніше зупинимось далі), але й у генеративній, функціональній лінгвістиці, теорії прототипів, лінгвістиці тексту чи дискурсу, когнітивній лінгвістиці, лінгвокультурології тощо. Це – теми для дослідження в окремих роботах. Ми переконані, що сама ідея озвучення таких можливостей, має наукову цінність. У нашій роботі ми свідомо обмежуємось розглядом окремих перспектив у

вказаних студіях, оскільки навіть їх перелік є темою не для однієї роботи. Нашу розвідку вважатимемо своєрідним вступом до таких студій.

Зазначимо, розвиток мови, лінгвістики можна трактувати, як історію інформації у проблемах генези мови чи лінгвістику як інформаційний процес. Для їх оптимального дослідження доречно використати історичне інформаційне накладання, як напрям інформаційного накладання. Його переваги серед інших методологій дослідження бачимо, скажімо, у тому, що воно передбачає можливості поєднань різних відрізків часу, які не поєднані між собою у різних варіантах, коли обсяг інформації формується логічно, а не кумулятивно, чим воно, наприклад відрізняється від студій епохи чи стилю.

Можна виділити, наприклад, такі напрями використання методології інформаційного накладання у сучасній лінгвістиці:

- методологія дослідження різних мовних явищ, фактів, процесів;
- методологія дослідження різних немовних явищ, фактів, процесів мовними засобами.

Указане, скажімо, включає: методологію побудови певних мовних інформаційних моделей та методологію побудови немовних моделей для дослідження їх немовними засобами.

Категорії, які використовуються у різних галузях знання, ми бачимо як інформаційні моделі. Їх оптимальна будова – одна з умов їх функціонування. У категоризації, як вичленуванні об'єктів із сфери макросвіту, важливим є використання дієвих методологій. У цьому руслі ми бачимо методологію інформаційного накладання. Особливі перспективи використання вона має, на нашу думку, у підходах до категорії, які не є традиційними чи альтернативними до класичного (Платон), наприклад, для розвитку теорії прототипів у рамках когнітивної психології, коли людині потрібно групувати об'єкти довкілля у мисленнєві структури – категорії, виділяючи прототипові, ядро, об'єднувати навколо нього інші елементи, визначати їх місце в структурі на основі ознак, які їм притаманні (див. ідеї Е. Роша); ідеї «родинної подібності» (Л. Вітгенштейн), коли загальна подібність і окрема перетинаються в деталях для, скажімо, пошуку найхарактернішого, найтиповішого зразка категорії тощо.

Не виключаємо і методологічне значення інформаційного накладання для розвитку класичних теорій категорії, наприклад, для пошуку наборів обов'язкових і суттєвих ознак, які характерні для всіх членів категорії, рівноправних та рівнозначних її елементів, визначення точних меж категорії.

Концепти – результат мислення людини. Це – лінгвоментальна категорія. Їх поділяють найчастіше на лексичні, фразеологічні та граматичні. Методологію інформаційного накладання застосовуємо як для їх аналізу, так і для їх побудови. Граматичні та фразеологічні – відносно стабільні. Інформаційне накладання у цій ситуації використовуємо у порівняльних студіях, для пошуку нових та ін. Можливим є інформаційне накладання різних типів концептів один на одного.

У кінці ХХ – на початку ХХІ століття загострилася увага до центральної проблеми лінгвокультурології: відображення та закріплення у мові культури народу, що особливо важливо за сучасних умов в Україні. Людина – у культурі, вона – носій мови. Ми переконані, що якісне, оптимальне моделювання концептосфери української лінгвокультури неможливе без використання методології інформаційного накладання. Нашу думку обґрунтовуємо тим, що «інформація є скрізь, людина отримує її постійно – отже, вона може проникати в різне», а інформаційне накладання відбувається постійно, заповнює всі порожнини, взаємодіє вертикально й горизонтально [там само, с. 150]. Лінгвокультурологічний концепт має мовне вираження. Це – одиниця колективного знання, тобто інформації. Використовуючи методологію інформаційного накладання для побудови мовних структур (мова – семіотичний код), ми зможемо краще впорядкувати інформацію, скажімо фонові знання тощо.

Методологію інформаційного накладання у лінгвокультурології, з огляду на український національний костюм як явище культури, можна, скажімо, використовувати:

- у дослідженні термінології УНК;
- у дослідженні термінології процесів виготовлення, зберігання, використання тощо УНК;
- у дослідженні, назвемо умовно, «нетермінологічної» лексики, яка пов'язана з УНК;
- у дослідженні різних текстів, пов'язаних з УНК;
- у побудові лінгвокультурологічних концептів;
- у впорядкуванні існуючих лінгвокультурологічних студій, що зроблені в ракурсі УНК.

Окремо виділяємо, на наш погляд, значні перспективи використання методології інформаційного накладання у комунікативній лінгвістиці. Інформація, на думку багатьох учених, належить до компонентів комунікації. У рамках компетентнісного підходу мовець повинен добре володіти інформацією, яку передає, та механізмами репрезентації та трансформації її з за допомогою мовних знаків. У цьому руслі інформаційне накладання потрібне для формування таких інформаційних моделей, які потрібні для успішного спілкування. Воно допоможе побудувати цілісну, сконсолідовану картину в умовах сучасного світобачення, як розірваності, еkleктизму та подібного.

Особливу увагу звернемо на невербальні засоби передачі знання. Ми бачимо перспективи використання методології інформаційного накладання, наприклад, у дослідженні невербальних засобів передачі інформації, які пов'язані з українським національним костюмом:

- у дослідженні кінесики;
- у дослідженні міміки;
- у дослідженні компонування різних елементів УНК у носінні для передачі певного повідомлення;

- у дослідженні використання спеціальних елементів УНК та доповнень для передачі певного повідомлення;
- у дослідженні використання кольорів в УНК для передачі певного повідомлення;
- у дослідженні використання матеріалів, технік крою, технологій виготовлення, зберігання для передачі певного повідомлення;
- у впорядкуванні студій з комунікативної лінгвістики, що стосуються невербальних засобів спілкування, пов'язаних із українським національним костюмом тощо.

Отже, методологію інформаційного накладання можна та потрібно використовувати у сучасній лінгвістиці.

Перспективи дослідження бачимо у пошуку можливостей застосування вказаного у інших галузях мовознавства, які не згадано у цій розвідці.

Список використаних джерел:

1. Андрушко Л. В. Український національний костюм та інформація: філософський і культурологічний вимір / Л. В. Андрушко: [монографія]. – К.: ТОВ «Юрко Любченко», 2016. – 212 с.

Борисенко О.В.

студентка,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

МОТИВ ЗРАДИ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ «ЗАЛИШЕНЕЦЬ. ЧОРНИЙ ВОРОН» ТА «МАРУСЯ»)

Сучасна українська література характеризується появою нового покоління талановитих митців, які здійснили справжню революцію в тематиці художніх творів. І хоча на сьогоднішній день центральне місце відводиться людині, її особистому житті у співвідношенні з громадською позицією, літератори акцентують увагу і на розв'язанні найважливіших питань людського буття, одвічних цінностей. У своїх творах письменники порушують проблему самовизначення героя, описують ситуації морального вибору, серед яких нерідко – вибір між вірністю і зрадою.

Тема відступництва завжди хвилювала представників світового та українського письменства. Одним із таких митців є Василь Шкляр, який в історичних романах «Залишенець. Чорний ворон» (2009) та «Маруся» (2014) не лише висвітлив маловідомі трагічні сторінки нашої історії (період існування та падіння Холодноярської республіки 20-х років ХХ ст. у романі «Залишенець. Чорний ворон», буремні події на теренах України у 1919 р. в романі «Маруся»), а й на прикладі власних персонажів розкрив проблему